

07

VOLBY DO
ZASTUPITELSTEV OBCÍ

Volební strany

Volby do zastupitelstev obcí se v Česku konají pravidelně jednou za čtyři roky (včetně voleb do zastupitelstev městských částí a městských obvodů). V řádném termínu se volby v obci nekonají pouze v případě, pokud kandiduje méně než nadpoloviční většina ze stanoveného počtu členů voleného zastupitelstva nebo méně než pět kandidátů. Počet obcí, kde se v řádném termínu volby nekonají, je v současnosti již nízký.

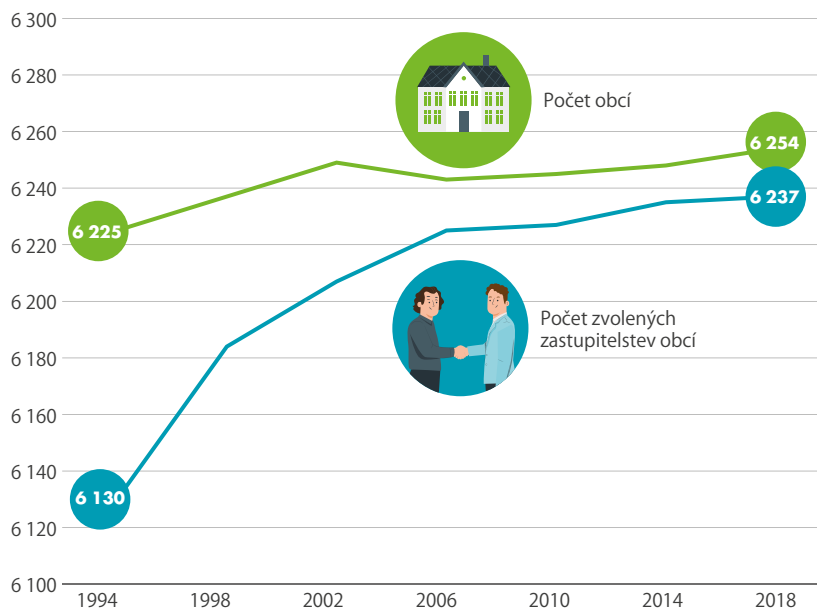
Kandidátní listiny může podávat pět typů volebních stran: registrované politické strany a politická hnutí, koalice politických stran a politických hnutí, sdružení politických stran a politických hnutí s nezávislymi kandidáty, místní sdružení nezávislých

kandidátů a jednotliví samostatně kandidující nezávislí kandidáti.

STRUKTURA KANDIDÁTŮ

Struktura kandidátů se v průběhu času proměňuje. Ubývá uchazečů, kteří kandidují na kandidátních listinách politických stran a hnutí, klesá také počet samostatně kandidujících nezávislých kandidátů, což patrně souvisí s jejich znevýhodněním ve volebním systému. Místo nich do zastupitelstev obcí častěji kandidují nezávislí kandidáti v místních sdruženích a přibývá také kandidátů volebních stran typu sdružení politických stran a nezávislých kandidátů.

Vývoj počtu obcí a počtu zvolených zastupitelstev obcí v letech 1994–2018

Celkový počet mandátů podle navrhujeících stran v letech 1990–2018

Nezávislý kandidát

281 777

KDU-ČSL

46 485

ČSSD

26 713

ODS

37 034

OF

21 117

KSČM

30 070

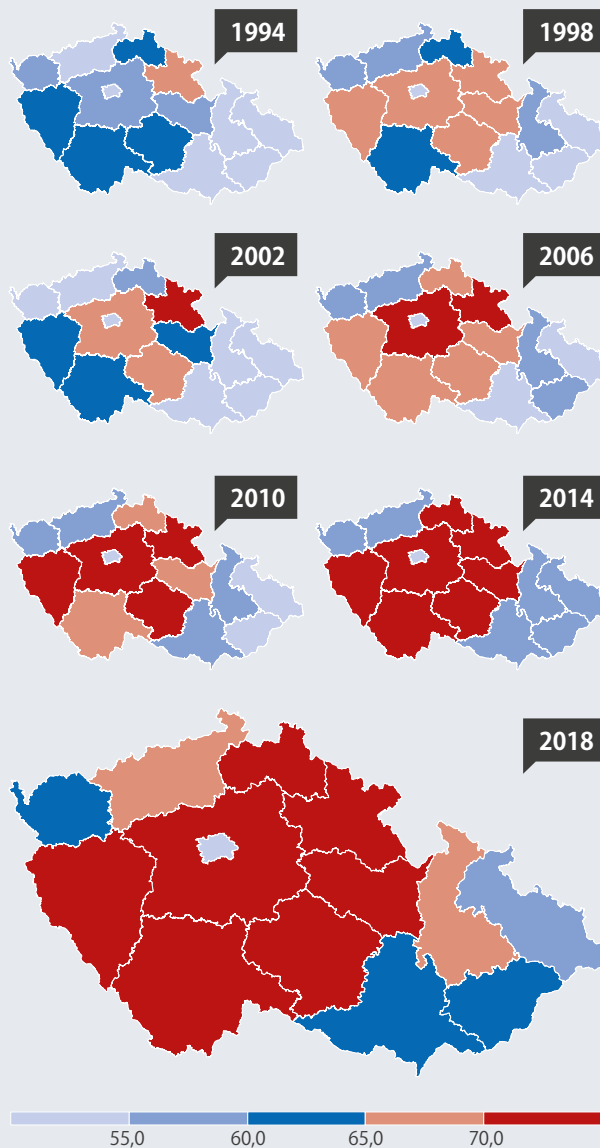

Ostatní

59 038

Podíl zvolených nezávislých kandidátů na celkovém počtu zastupitelů podle krajů (v %)

POČET PLATNÝCH HLASŮ

Z hlediska počtu odevzdaných platných hlasů dominují kandidátní listiny politických stran a hnutí, přestože v průběhu sledovaného období jejich podíl na celkovém počtu hlasů klesá. Převaha politických stran a hnutí v počtu hlasů vyplývá z volebního systému, kdy voliči z větších měst mohou udělovat násobně více hlasů než voliči z menších obcí. Každý volič má totiž tolik hlasů, kolik se v dané obci obsazuje mandátů. A právě ve větších městech kandidují převážně politické strany a hnutí, kdežto místní sdružení nezávislých kandidátů zde kandidují sporadicky.

ZÍSKANÉ MANDÁTY

V případě podílu získaných mandátů je úspěšnost opačná. Nejvíce mandátů (s výjimkou voleb v roce 1994) získaly kandidátní listiny místních sdružení nezávislých kandidátů. To je způsobeno sídelní strukturou, ve které převažují malé obce, v nichž

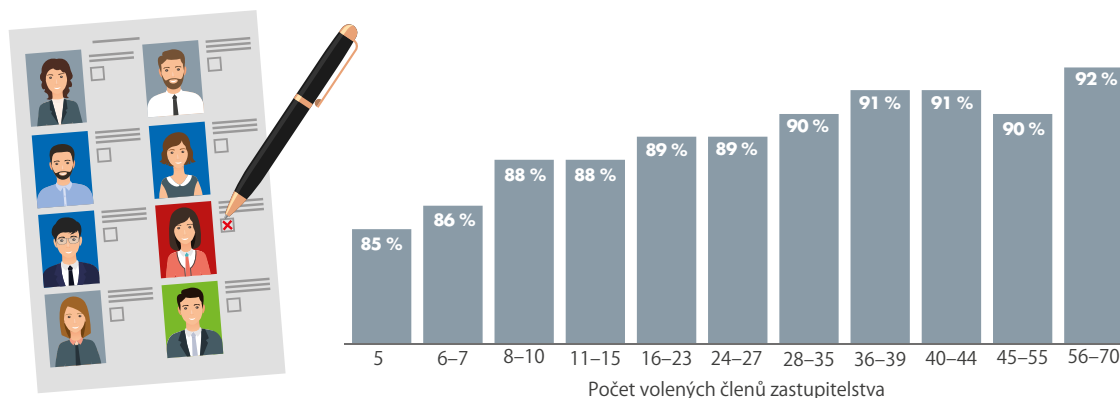
často politické strany a hnutí vůbec nekandidují. Rozdíl v úspěšnosti mezi místními sdruženími nezávislých kandidátů a politickými stranami v počtu získaných mandátů v průběhu času roste.

VYUŽITELNOST HLASŮ

Ve volbách do zastupitelstev obcí má každý volič tolik hlasů, kolik se volí členů zastupitelstva, ale stává se, že nevyužije všechny. Tím se také liší míra využitelnosti hlasů voliče. Označí-li volič pouze jednoho kandidáta, využil jeden hlas, označí-li celou stranu, využil hlasů více, tedy tolik, kolik má strana kandidátů, maximálně odpovídající počtu volených členů zastupitelstva.

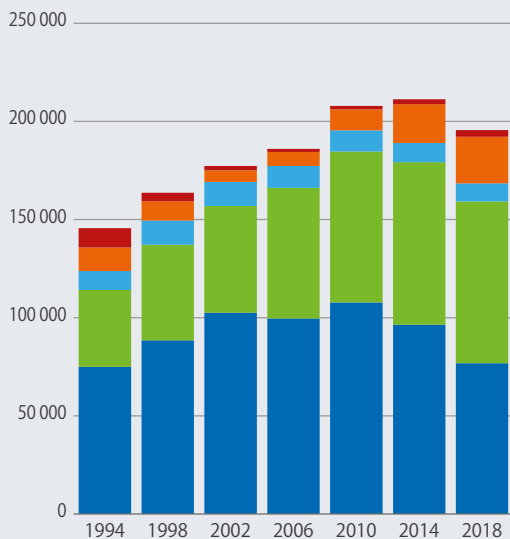
Pokud volič udělil 3 hlasy ze 6 možných, využil 50 % svých hlasů, zatímco když označil stranu jako celek, využil až 100 % svých hlasů. Míra využitelnosti hlasů se zvyšuje s rostoucí velikostí zastupitelstva. To je zřejmě způsobeno tím, že voliči ve větších obcích označují častěji stranu jako celek.

Průměrné využití hlasů ve volbách do zastupitelstev obcí dle počtu členů zastupitelstva v letech 2002–2018 (v %)

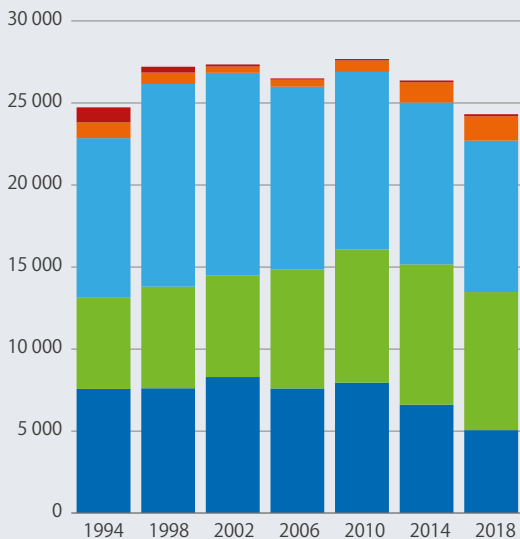

Kandidáti, platné hlasy a mandáty podle typu volební strany ve volbách do zastupitelstev obcí

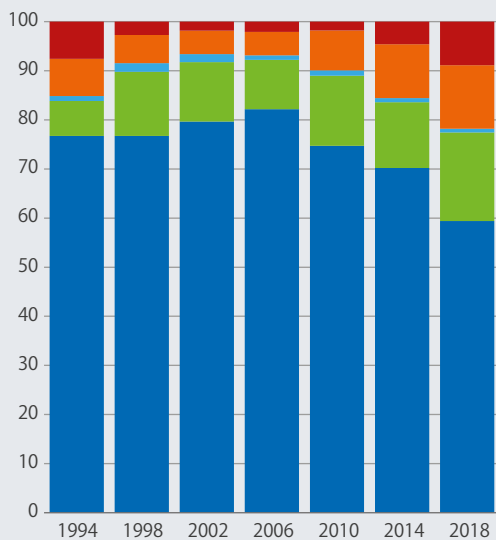
Počet kandidátů

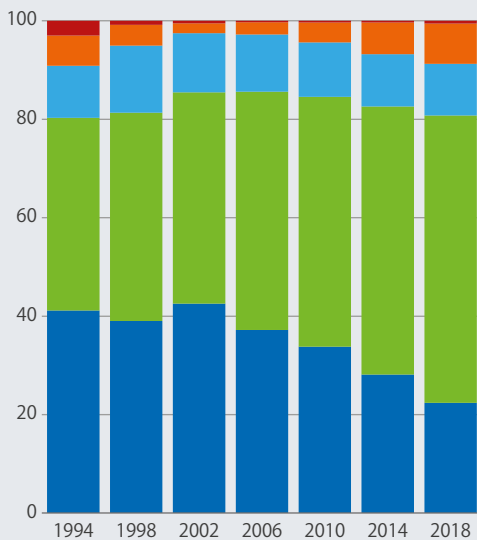
Počet zaregistrovaných kandidátních listin

Podíl platných hlasů (v %)

Podíl získaných mandátů (v %)

Koalice politických stran a hnutí

Sdružení politických stran a hnutí s nez. kandidáty

Samostatně kandidující nezávislí kandidáti

Sdružení nezávislých kandidátů

Politická strana, politické hnutí

Volby do zastupitelstev obcí bez politické soutěže?

Volby jsou založeny na principu politické soutěže. Existují však obce, kde žádná politická soutěž neprobíhá.

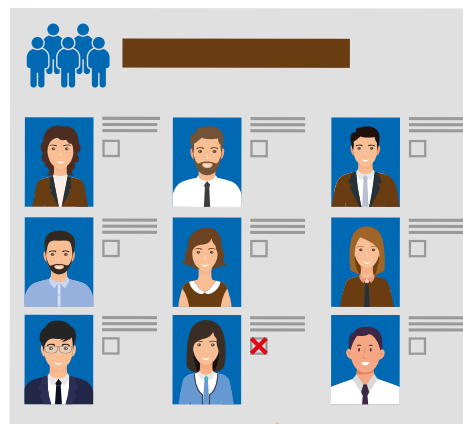
JISTOTA ZVOLENÍ

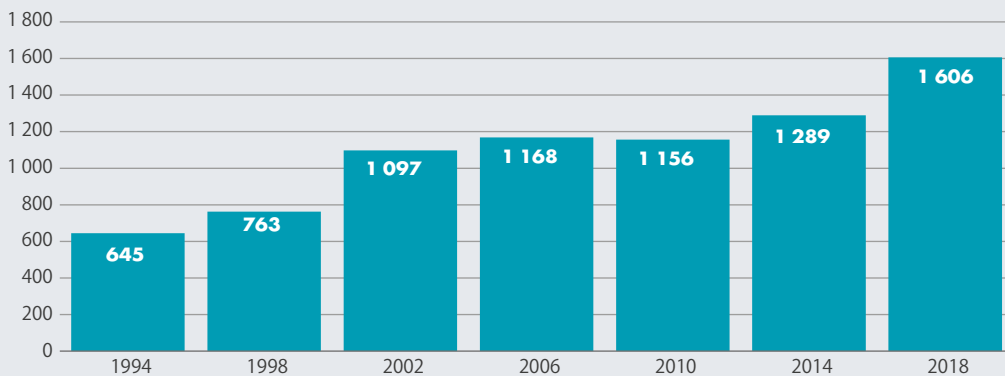
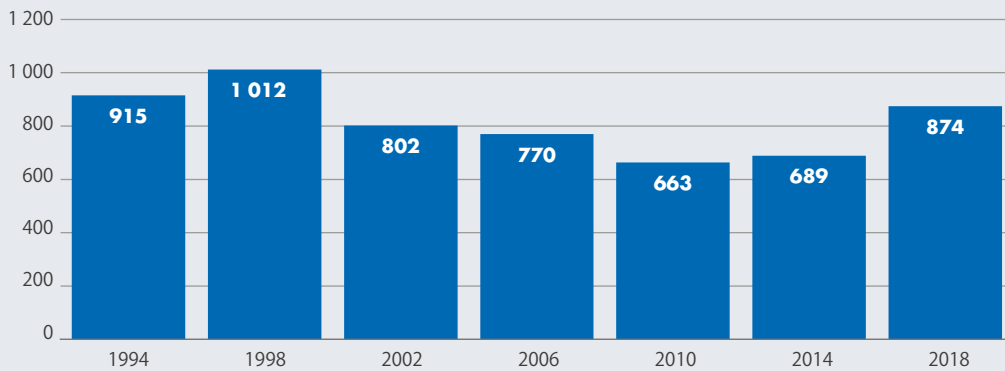
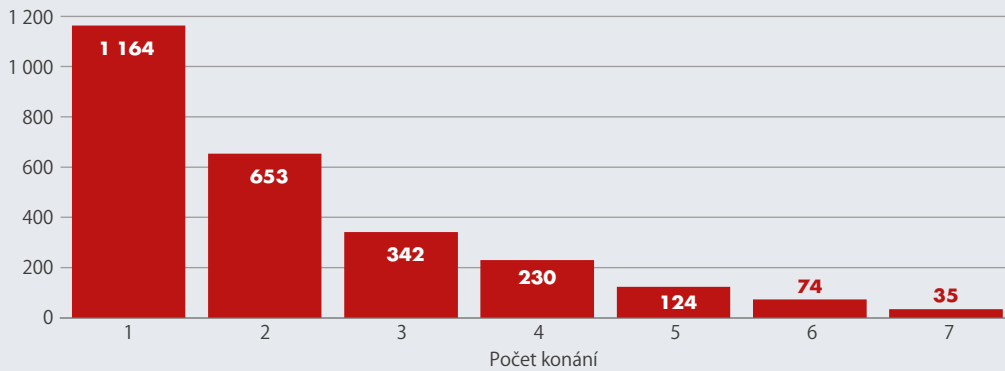
Jsou obce, v nichž kandiduje stejný počet kandidátů, jako se ve volbách rozdělují mandátů. Je tedy předem dáno, kdo bude do zastupitelstva zvolen. Nejvíce takových obcí bylo při volbách v roce 1998, nejméně v roce 2010. Největší pokles byl mezi volbami v letech 1998 a 2002 (-210), naopak největší nárůst mezi volbami 2014 a 2018 (+185). Alespoň jednou taková situace nastala v 1 164 obcích, ve 35 obcích neproběhly volby s politickou soutěží již od roku 1994.

JEN JEDNA KANDIDÁTNÍ LISTINA

Míra politické soutěže v jednotlivých obcích je přímo ovlivněna počtem podaných kandidátních listin. Od roku 1994, s drobnou výjimkou v roce 2010, neustále roste počet obcí, kde byla podána pouze jedna kandidátní listina.

Podání pouze jedné kandidátní listiny však automaticky neznamená volby bez politické soutěže. V obcích, kde se obsazuje 5 až 7 mandátů je totiž možné na kandidátní listinu uvést vždy o třetinu více kandidátů. Nicméně i tak je nárůst mezi volbami v roce 1994 a 2018 skutečně obrovský. V absolutním čísle je rozdíl téměř tisíc obcí.

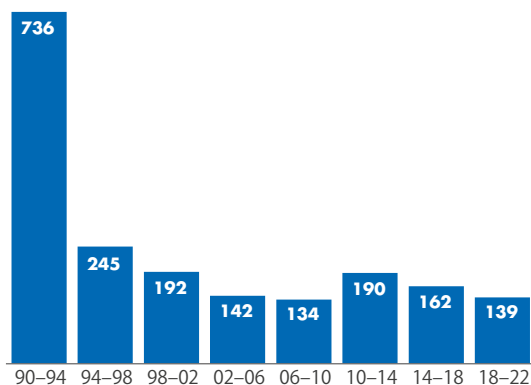

Mimořádné volby do zastupitelstev obcí

Stejně jako na celostátní úrovni, mohou se i na úrovni jednotlivých obecních zastupitelstev konat volby v mimořádném termínu. Konkrétně jde o volby opakované, dodatečné, nové nebo opakované hlasování. Opakované volby a opakované hlasování se mohou konat na základě rozhodnutí soudu, dodatečné volby jsou vyhlášeny v obci, v níž nebylo v řádném termínu zastupitelstvo zvoleno, protože se o mandát neucházel dostatečný počet kandidátů. V případě poklesu počtu členů zastupitelstva pod polovinu nebo pod hranici pěti členů se v obci musí konat nové volby.

Nejvíce mimořádných voleb se konalo ve volebním období 1990–1994, což bylo způsobeno zejména rozvolňováním obecní struktury po pádu komunistického režimu a vznikem nových obcí. V následujících letech počet těchto voleb klesal

Počet vyhlášených mimořádných voleb podle volebního období

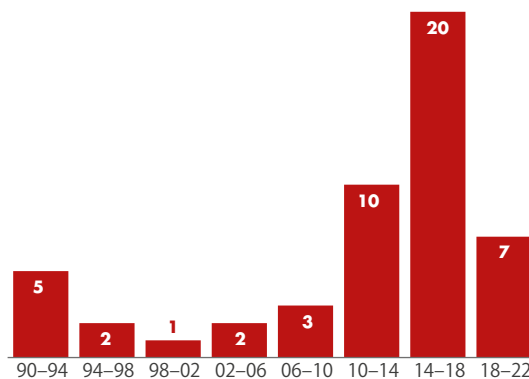

až do volebního období 2010–2014, kdy došlo k jejich opětovnému nárůstu. Od roku 2002 až do roku 2018 se neustále zvyšoval počet obcí, kde se nové volby konaly opakovaně. Maximum jich bylo mezi lety 2014 až 2018.

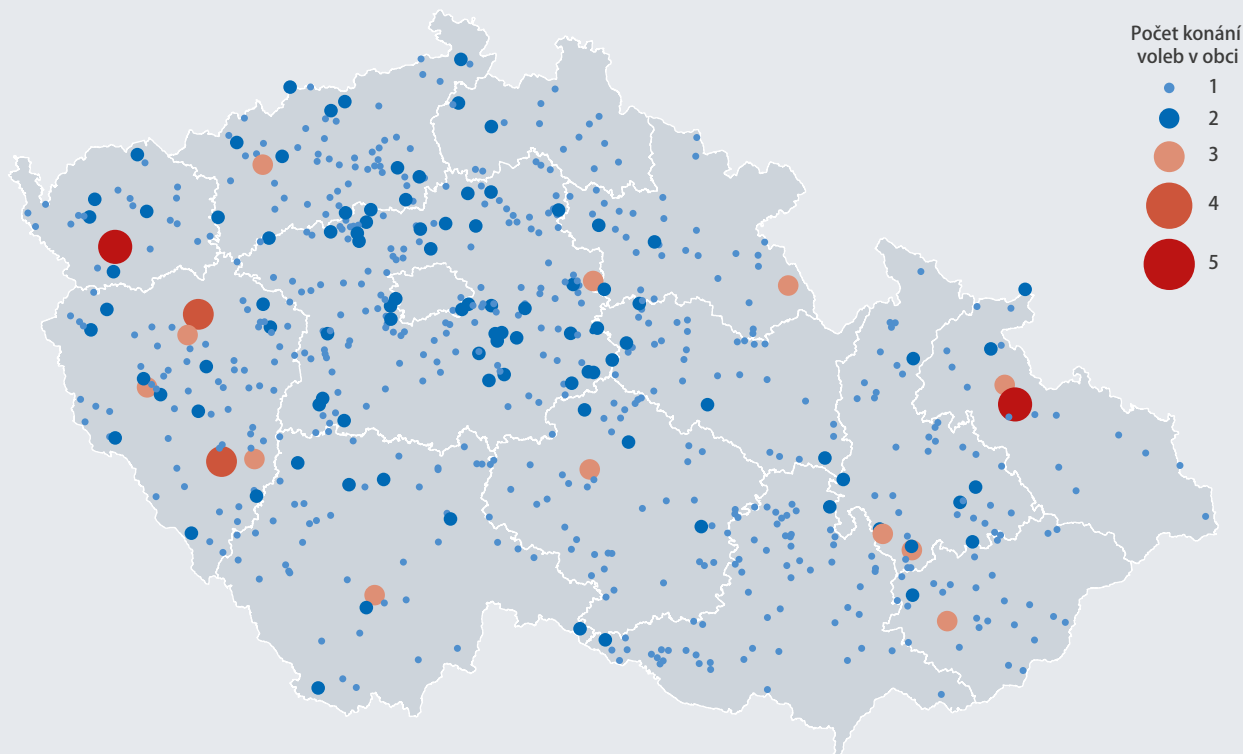
KRAJSKÉ SROVNÁNÍ

Mezi lety 2002 až 2022, kdy se neměnila legislativní úprava u mimořádných voleb do zastupitelstev obcí, se jich v poměru k počtu obcí v daném kraji konalo nejvíce v Karlovarském kraji (25,6 %), následovaném Ústeckým (20,2 %), Plzeňským (19,6 %) a Středočeským krajem (17,4 %). Dominance Karlovarského kraje byla zapříčiněna zejména územní příslušností obce Prameny, kde se mimořádné volby konaly hned pětkrát. Oproti tomu nejnižší podíl měly kraje Vysočina (7,4 %), Pardubický (8,1 %) a Moravskoslezský (8,2 %).

Počet obcí s opakovaně konanými novými volbami podle volebního období

Mimořádné volby do zastupitelstev obcí konané v letech 2002–2022

322

Celkový počet konaných
dodatečných voleb
v letech 1990–2022

50

Nejvíce mandátů
se rozdělovalo v **Havířově**
při dodatečných volbách
v prosinci 1990

9

Tolikrát byly v obci
Prameny vyhlášeny
mimořádné volby
(konaly se jen pětkrát)

5

**Prameny, Mladecko
a Dasnice** – obce kde
se konalo nejvíce
mimořádných voleb
v letech 1990–2022